

Sygn. akt I UK 447/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania E. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o rentę rodzinną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 8 października 2015 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 5 czerwca 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 26 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w B. oddalił odwołanie E. K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 kwietnia 2012 r., którą organ rentowy odmówił ponownego rozpoznania sprawy w przedmiocie

przyznania prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu J. K., wskazując, że po uprawomocnieniu się decyzji z dnia 29 kwietnia 2010 r., na podstawie której odmówiono wnioskodawczyni prawa do wyżej wymienionego świadczenia, nie zostały przedłożone nowe dowody ani nie ujawniono okoliczności istniejących przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczenia, uzasadniające zastosowanie instytucji wznowienia postępowania rentowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że E. K. urodziła się w dniu 10 października 1985 r. Do ukończenia nauki w szkole policealnej, tj. do 2006 r. wnioskodawczyni pobierała rentę rodzinną po zmarłym w dniu 28 lipca 1989 r. ojcu – J. K. W dniu 26 kwietnia 2010 r. zgłosiła w organie rentowym wniosek o rentę rodzinną w związku z całkowitą niezdolnością do pracy. Decyzją z dnia 29 kwietnia 2010 r. odmówiono E. K. prawa do renty rodzinnej w związku z orzeczeniem komisji lekarskiej ZUS z dnia 11 stycznia 2010 r., w którym stwierdzono, że całkowita niezdolność do pracy powstała u niej w dniu 2 września 2009 r., a zatem nie powstała w okresach, o których mowa w art. 68 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748, dalej ustawa emerytalna). W dniu 19 marca 2012 r. wnioskodawczym, powołując się na nową dokumentację medyczną, złożyła w organie rentowym kolejny wniosek o przyznanie prawa do renty rodzinnej.

Sąd Okręgowy w celu ustalenia, czy wnioskodawczyni jest osobą częściowo lub całkowicie niezdolną do pracy, ewentualnie od kiedy i czy na stałe bądź okresowo, zaś w szczególności w celu ustalenia, czy całkowita niezdolność do pracy powstała u wnioskodawczym do ukończenia 16-roku życia lub do 28 maja 2006 r., dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy sądowych z zakresu ortopedii, diabetologii i okulistyki. Biegli lekarze sądowi powyższych specjalności, po zapoznaniu się z aktami sprawy, dokumentacją lekarską oraz po zbadaniu E. K., wskazali, że wnioskodawczyni jest osobą praktycznie niewidomą i w związku z tym okresowo całkowicie niezdolną do pracy od 2 września 2009 r. do 30 czerwca 2015 r. z powodu schorzeń okulistycznych. Biegli wyjaśnili, że E. K. choruje na cukrzycę insulinozależną od 1995 r., czyli od 9 roku życia. Od 2009 r. nastąpiło u niej znaczne pogorszenie widzenia spowodowane retinopatią cukrzycową. Według opinii biegłych, pogorszenie stanu wzroku nastąpiło po 16-tym roku życia i po dniu

28 maja 2006 r., a zatem po okresach, o których mowa w art. 68 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy emerytalnej. W kolejnej opinii (uzupełniającej) ci sami biegli stwierdzili, że, wydając opinię o całkowitej niezdolności do pracy wnioskodawczynie brali pod uwagę w szczególności schorzenia okulistyczne, które spowodowały, że jest ona osobą niewidomą. Wyjaśnili przy tym, iż początkowe okresy trwania cukrzycy nie powodowały powikłań okulistycznych. Stopniowe, a następnie znaczne pogorszenie stanu narządu wzroku nastąpiło zaś od kwietnia 2009 r. Stąd też, zdaniem biegłych, nie można u wnioskodawczynie stwierdzić istnienia niezdolności do pracy od urodzenia. W ocenie biegłych, umiarkowany stopień niepełnosprawności, który istniał od dnia 17 czerwca 2003 r. do dnia 30 września 2006 r. nie powodował jednocześnie całkowitej niezdolności do pracy. Nadto, biegli wyjaśnili, że wskazane w treści zarzutów liczne powikłania narządowe wynikają z niewyrównanej metabolicznie cukrzycy. W kolejnej opinii uzupełniającej biegli podtrzymali swoje stanowisko, że przebieg cukrzycy w latach 1995-2009, mimo licznych powikłań i hospitalizacji, nie daje podstaw do stwierdzenia, że wnioskodawczynie w tym okresie była osobą niezdolną do pracy w stopniu całkowitym (była niezdolna do pracy jedynie w stopniu częściowym). Biegły lekarz sądowy z zakresu ortopedii w sporządzonej przez siebie opinii uzupełniającej podtrzymał swoje stanowisko, że schorzenia narządu ruchu, leczone we wczesnym dzieciństwie, nie powodują istotnego upośledzenia funkcji lokomocyjnej badanej, wobec czego schorzenie ortopedyczne w postaci wrodzonej wady stopy nie powoduje niezdolności do pracy. Z powyższymi opiniami ponownie nie zgodziła się wnioskodawczynie, wnosząc o przesłuchanie biegłych na rozprawie.

Opinie powyższe stanowiły podstawę do oceny, że datą powstania całkowitej niezdolności wnioskodawczynie do pracy był 2 września 2009 r. W dacie tej wnioskodawczynie miała ukończone 24 lata i nie kontynuowała nauki, wobec czego nie spełniała przesłanek do nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu, określonych w art. 68 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 5 czerwca 2014 r. oddalił apelację ubezpieczonej od powyższego wyroku, podzielając ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji i ich ocenę prawną.

Odnosząc się do zarzutu dotyczącego niesłusznego - zdaniem skarżącej -

nieuwzględnienia przez Sąd pierwszej instancji wniosku dowodowego o przesłuchanie biegłych na rozprawie, Sąd wskazał, że sam fakt niezadowolenia jednej ze stron z treści sporządzonej w toku sprawy opinii biegłego, tudzież podtrzymywania zarzutów pod adresem tej opinii, nie obliguje sądu do dopuszczenia dowodu z kolejnej opinii biegłego.

Wnioskodawczyni zaskarżyła ten wyrok skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy: art. 286 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c., przez nieprzeprowadzenie dowodu z opinii uzupełniającej biegłych sądowych z zakresu diabetologii, okulistyki i ortopedii we wskazanym w apelacji zakresie (tj. w zakresie odniesienia się do dokumentacji medycznej oraz orzeczeń lekarzy orzeczników ZUS o niezdolności wnioskodawczyni do pracy w okresie do ukończenia przez nią 16 roku życia, tj. 10 października 2001 r. lub ukończenia przez nią nauki, tj. 28 maja 2006 r.) oraz dowodu z opinii zespołu innych biegłych sądowych wskazanych wyżej specjalności, mimo zaistnienia ku temu potrzeby, zgłaszania umotywowanych, istotnych zastrzeżeń do opinii biegłych sądowych; art. 217 § 3 k.p.c., art. 227 k.p.c., art. 278 § 1 k.p.c., art. 286 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c., przez bezzasadne oddalenie wniosków dowodowych zgłaszanych przez wnioskodawczynię w apelacji i nieprzeprowadzenie dowodów co do faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, tj. dowodu z opinii uzupełniającej biegłych sądowych z zakresu diabetologii, okulistyki i ortopedii we wskazanym w apelacji zakresie (tj. w zakresie odniesienia się do dokumentacji medycznej oraz orzeczeń lekarzy orzeczników ZUS o niezdolności wnioskodawczyni do pracy w okresie do ukończenia przez nią 16 roku życia, tj. 10 października 2001 r. lub ukończenia przez nią nauki, tj. 28 maja 2006 r.) oraz dowodu z opinii zespołu innych biegłych sądowych wskazanych wyżej specjalności, podczas gdy nie wszystkie istotne okoliczności sprawy zostały dostatecznie wyjaśnione, tj. Sąd drugiej instancji bezzasadnie nie uzupełnił materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie i oparł swoje rozstrzygnięcie wyłącznie na materiale dowodowym Sądu pierwszej instancji; art. 233 § 1 i art. 378 § 1 k.p.c. w związku art. 382 k.p.c., przez dokonanie oceny zebranego materiału dowodowego z przekroczeniem granic swobodnej jego oceny, bez dokładnego i wszechstronnego jego rozważenia, w szczególności

dokumentacji medycznej, opinii biegłych sądowych sporządzonych oraz złożonych do nich zastrzeżeń, a także naruszenie prawa materialnego: art. 65 ust. 1 w związku z art. 68 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 12 ust. 2 i art. 14 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że ustalenia biegłych sądowych co do daty początkowej całkowitej niezdolności do pracy wnioskodawczyni są dla Sądu bezwzględnie wiążące, podczas gdy całkowita niezdolność do pracy jako przesłanka do uzyskania renty rodzinnej na znaczenie prawne i ostateczna jej ocena należy wyłącznie do sądu przy uwzględnieniu całokształtu materiału dowodowego sprawy, a ponadto ze względu na brak uwzględnienia przez Sąd Apelacyjny kryterium ekonomicznego przy ustalaniu daty powstania całkowitej niezdolności do pracy ubezpieczonej, co skutkowało nieprzyznaniem odwołującej prawa do renty rodzinnej podczas gdy spełnia ona wszystkie wymagane ustawą przesłanki.

Sąd Najwyższy, zważył co następuje:

Na wstępie zauważyć należy, że niniejsza sprawa jest następstwem wniosku o ponowne ustalenie prawa do renty w trybie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Skoro zarówno Sąd pierwszej instancji, jak i Sąd drugiej instancji przystąpiły do merytorycznego rozstrzygnięcia kwestii całkowitej niezdolności do pracy, to, jak się wydaje, uznały, że spełnione zostały ustawowe przesłanki „wznowienia” postępowania, choć żadnych rozważań w tym zakresie nie można się doszukać w motywach zaskarżonego wyroku. Ponieważ Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jedynie z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania (art. 398¹³ § 1 k.p.c.), to kwestia ta pozostaje poza zakresem kontroli kasacyjnej.

Skarga kasacyjna ma usprawiedliwioną podstawę przede wszystkim w zakresie naruszenia art. 286 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. Dowód z opinii biegłego ma szczególny charakter, gdyż korzysta się z niego w wypadkach wymagających wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.). W świetle art. 286 k.p.c., sąd ma obowiązek dopuszczenia dowodu z dodatkowej opinii tych samych lub innych biegłych, gdy zachodzi tego potrzeba, a więc wówczas, gdy opinia

złożona do sprawy zawiera istotne braki, sprzeczności, względnie nie wyjaśnia istotnych okoliczności (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2009 r., III CSK 7/09, LEX nr 533130 i powołane w nim orzeczenia).

W niniejszej sprawie istotne znaczenia ma data powstania u wnioskodawczyni całkowitej niezdolności do pracy, od niej bowiem uzależnione jest jej prawo do renty rodzinnej (68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej). Zwrócić należy uwagę, że w opinii biegłych lekarzy sądowych i pierwszej opinii uzupełniającej kwestia całkowitej niezdolności ubezpieczonej do pracy z uwagi na cukrzycę nie została wyjaśniona, bowiem zawarta w nich argumentacja skupia się na powikłaniach związanych ze stanem narządu wzroku. W drugiej zaś opinii uzupełniającej biegli wprowadzili odniesienie do niej, ale marginalnie, lakonicznie stwierdzając, że przebieg cukrzycy w latach 1995-2009, mimo licznych powikłań i hospitalizacji, nie daje podstaw do stwierdzenia, że wnioskodawczyni w tym okresie była osobą niezdolną do pracy w stopniu całkowitym (była niezdolna do pracy jedynie w stopniu częściowym).

Skarżąca, zgłaszając zastrzeżenia do opinii biegłych (także w apelacji), wskazywała na sprzeczność ich stanowiska ze stanowiskiem lekarza orzecznika ZUS, który w latach 2003-2006 stwierdzał okresową całkowitą niezdolność do pracy z powodu cukrzycy (dla potrzeb renty socjalnej). Z tej przyczyny wnosiła o dopuszczenie w postępowaniu apelacyjnym dowodu z opinii uzupełniającej biegłych lekarzy sądowych celem odniesienia się do powyższych orzeczeń, ewentualnie dowodu z opinii innych biegłych, którzy mieliby się wypowiedzieć, czy całkowita niezdolność do pracy powstała do ukończenia przez skarżącą 16 roku życia, ewentualnie do 28 maja 2006 r. (ukończenia nauki w szkole). Dowody w postaci odnośnych orzeczeń, znajdujące się w aktach rentowych, stanowiące materiał dowodowy zebrany w sprawie, zostały pominięte przez Sąd drugiej instancji. Oczywiście, że ustalenie, iż wnioskodawczyni była całkowicie niezdolna do pracy w okresach wskazanych przez lekarza orzecznika samo w sobie nie przesądzałoby o prawie do renty rodzinnej, niemniej jednak należy mieć na uwadze, że wskazane dowody pozostają w opozycji do opinii biegłych podkreślających, że przebieg cukrzycy w latach 1995-2009, mimo licznych powikłań i hospitalizacji, nie daje podstaw do stwierdzenia, że wnioskodawczyni w tym

okresie była całkowicie niezdolna do pracy. W uzasadnieniu wyroku brak jakichkolwiek wypowiedzi odnoszących się do powołanych wyżej orzeczeń lekarza orzecznika ZUS, przytoczono jedynie treść opinii sądowych, a z nich również nie wynika, aby biegli brali pod rozagę powyższe orzeczenia (stwierdzające całkowitą niezdolność ubezpieczonej do pracy), ograniczając swoje zainteresowanie jedynie do orzeczeń o stopniu niepełnosprawności. Nie zostało więc ocenione znaczenie tych dowodów dla wyniku sprawy w konfrontacji z zasadniczym dowodem w postaci opinii biegłych i w aspekcie potrzeby uzupełnienia postępowania dowodowego w kierunku wnioskowanym przez skarżącą.

Wskazana podstawa kasacyjna stanowi dostateczną przyczynę uchylenia zaskarżonego wyroku, a w tej sytuacji ocena zarzutów naruszenia prawa materialnego jest przedwczesna.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.